

UN WATER
22. MAREC
SVETOVNI DAN VODA

SVETOVNI DAN VODA 2021

»VREDNOTENJE VODE«

KAJ NAM VODA POMENI?

VODA RAZLIČNIM LJUDEM POMENI RAZLIČNE STVARI.

KAKO JE VODA POMEMBNA ZA NAŠ DOM IN DRUŽINSKO ŽIVLJENJE, NAŠE PREŽIVETJE, KULTURNE PRAKSE, POČUTJE, NAŠE LOKALNO OKOLJE?

Z VREDNOTENJEM VSEH RAZLIČNIH KORISTI VODE V NAŠEMU ŽIVLJENJU, LAHKO VODO PRAVILNO CENIMO IN JO UČINKOVITO VARUJEMO ZA DOBRO VSEH NAS.

Svetovni dan voda - 22. marec

Svetovni dan voda obeležujemo vsako leto 22. marca, od leta 1992, ko je bil izbran na konferenci **Združenih narodov** o okolju in razvoju v brazilskem Riu de Janeiru. Njegov namen je **ozaveščanje o pomenu pitne vode ter trajnostne rabe vodonosnikov**. Gre za ukrepe za reševanje svetovne vodne krize. 2,2 milijarde ljudi živi brez dostopa do varne oskrbe s pitno vodo.

Letošnja osrednja tema: »Vrednotenje vode«

Osrednji poudarek svetovnega dneva voda je podpreti doseganje cilja trajnostnega razvoja 6: Dostop do vode in sanitarna ureditev za vse do leta 2030. (OZN Spremenimo svet: Agenda za trajnosti razvoj 2030 iz leta 2015¹).

Vsako leto svetovni dan voda osvetljuje pomen vode z različnih vidikov. Letošnja osrednja tema je **»Vrednotenje vode«**, s katero kampanja svetovnega dneva voda 2021 ustvarja globalni javni pogovor na družbenih omrežjih o tem, kako ljudje cenijo raznoliko uporabnost vode. **Cilj je ustvariti bolj celovito razumevanje, kako različni ljudje cenijo vodo v različnih okoliščinah, da bomo lahko ta dragoceni vir zaščitili za vsakogar.**

Ključna sporočila

Voda različnim ljudem pomeni različne stvari. Kako je voda pomembna za naš dom in družinsko življenje, naše preživetje, kulturne prakse, naše počutje in naše lokalno okolje?

V gospodinjstvih, šolah in na delovnih mestih lahko voda pomeni zdravje, higieno, dostojanstvo in produktivnost. V naših osebnih življenjih lahko voda pomeni povezavo z naravo, ustvarjanjem, s kulturo, skupnostjo in s samim seboj.

V kmetijstvu, industriji in energetiki voda lahko pomeni varnost, produktivnost in trajnostni razvoj². V naravi lahko voda pomeni mir, harmonijo ter preživetje.

Danes je voda ogrožena zaradi naraščajočega prebivalstva, ki mu ne sledi odgovorno upravljanje in gospodarjenje z vodami, vedno večjih zahtev kmetijstva in industrije ter vse večjih vplivov podnebnih sprememb.

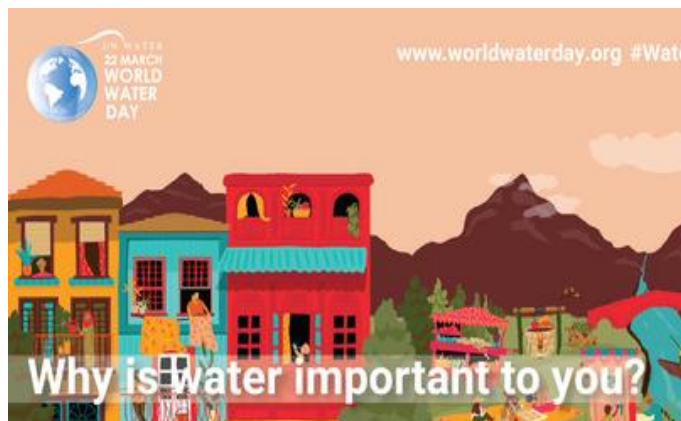
Naše vrednotenje vode določa, kako z njo upravljamo in jo uporabljamo. Vrednost vode je veliko večja od njene cene - voda ima izjemno in vsestransko vrednost za naše domove, kulturo, zdravje, izobraževanje, ekonomijo in celovitost našega naravnega okolja. Če spregledamo katero koli od teh vrednot, tvegamo, da bomo ta končni in nenadomestljivi vir slabo upravljali.

Cilj trajnostnega razvoja 6 je Dostop do vode in sanitarna ureditev za vse do leta 2030¹. Brez celovitega razumevanja resnične, večdimenzionalne vrednosti vode ne bomo mogli zaščititi tega ključnega vira v dobro vseh.

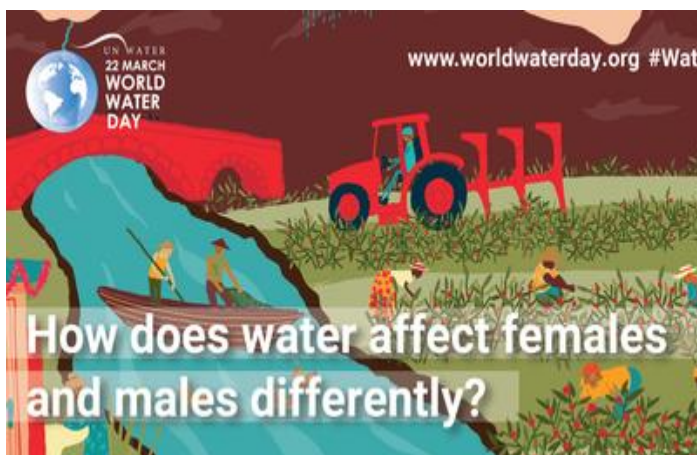
RAZMISLIMO O NASLEDNJIH VPRAŠANJIH:

KAJ NAM VODA POMENI?

ZAKAJ JE VODA POMEMBNA?

**KAKO DOSTOPNOST VODE RAZLIČNO VPLIVA
NA ŽENSKO IN MOŠKE?**

**KAKŠNO VLOGO BO IMELA VODA V NAŠI
PRIHODNOSTI?**

**KAKŠNO VLOGO IMA VODA V NAŠIH
DOMOVIH, NA DELOVNIH MESTIH ALI V
ŠOLI?**

**KAJ BI SPREMENILI NA PODROČJU VODA V
VAŠEM OKOLJU?**

ZA KAJ VSE UPORABLJAMO VODO?

KAKO VODA VPLIVA NA HRANO, KI JO UŽIVAMO?

¹ Agenda za trajnostni razvoj 2030:

https://www.gov.si/assets/ministrstva/MZZ/Dokumenti/multilateral/razvojno-sodelovanje/publikacije/Agenda_za_trajnostni_razvoj_2030.pdf

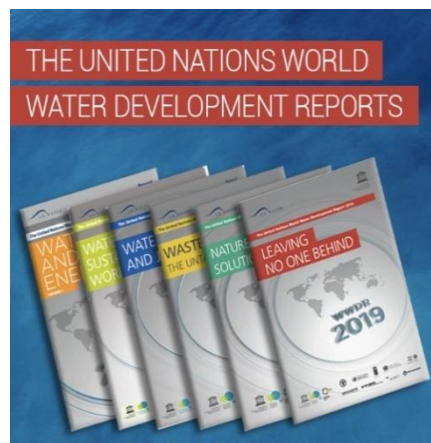
² **Trajnostni razvoj** - pomeni takšen način razvoja, ki zadošča današnjim potrebam, ne da bi pri tem ogrozili možnosti prihodnjih generacij, da zadostijo svojim lastnim potrebam (Svetovna komisija za okolje in razvoj (WCED), 1987).

Kaj je že narejenega?

OZN je za obeležitev dneva voda 2021 pripravila program različnih spletnih dogodkov na temo vrednotenja vode (<https://www.worldwaterday.org/learn#all-stories>). Pripravila pa je tudi dve poročili:

Poročilo ZN o svetovnem razvoju voda 2021 (UN WWDR)

Na svetovni dan voda, 22. marca, bo OZN objavila Poročilo o svetovnem razvoju voda za leto 2021 na temo **vrednotenje vode**. Poročilo ZN o svetovnem razvoju voda je letno in tematsko poročilo, ki se vsako leto osredotoča na različna strateška vprašanja o vodi in katerega cilj je zagotoviti odločevalcem orodja za izvajanje trajnostne rabe naših vodnih virov. Vključuje tudi regionalne vidike, aktualna vprašanja, primere in zgodbe iz praks, zaradi česar je poročilo primerno za širok krog bralcev na različnih ravneh in na različnih geografskih območjih.

Več na: https://www.unwater.org/publication_categories/world-water-development-report/

Poročilo ZN: Povzetek o posodobitvi napredka 2021:

Cilj trajnostnega razvoja 6 - dostop do vode in sanitarne ureditve za vse

ZN so objavili novo poročilo o doseganju Cilja trajnostnega razvoja 6 v svetu. Poročilo vsebuje najnovejše razpoložljive podatke o vseh globalnih kazalnikih Cilja trajnostnega razvoja 6.

Kot tako opisuje, kako daleč smo pri izvajanju različnih vidikov cilja v različnih delih sveta in

kje zaostajamo. Poročilo tudi kvantificira pospešek, potreben za zagotovitev trajnostne rabe vode in sanitarno oskrbo za vse do leta 2030.

Dostop do poročila: <https://www.unwater.org/publications/summary-progress-update-2021-sdg-6-water-and-sanitation-for-all/>

Kaj nam voda pomeni, kakšna je njena resnična vrednost in kako lahko ta dragocen življenjski vir bolje zaščitimo?

Vir: UN. World Water Day. <https://www.worldwaterday.org/>

Pitna voda v Sloveniji

V Sloveniji se s pitno vodo iz vodovodov, ki so vključeni v redni nadzor (monitoring), oskrbuje 94 % prebivalcev. V monitoring spremljanja kakovosti pitne vode so vključeni vodovodi, ki oskrbujejo 50 in več oseb in javni objekti. Največji delež prebivalcev, ki niso vključeni v monitoring, je v Koroški regiji (25 %), Posavski regiji (9 %), Goriški in Savinjski regiji (po 8 %).

Kakovost pitne vode je praviloma skladna in zdravstveno ustrezna na vodovodih, ki oskrbujejo več kot 500 prebivalcev (1.840.000 ali 88 % prebivalcev leta 2020). **Skoraj četrtnina prebivalcev Slovenije uživa pitno vodo, za katero obdelava – priprava vode v vodarni ni potrebna, ampak jo lahko uživajo svežo, takšno kot jo črpajo iz podzemlja. To dobroto je treba ohraniti.**

Večje tveganje za zdravje predstavlja prisotnost mikroorganizmov, zlasti fekalno onesnaženje, ki je prisotno predvsem pri malih vodovodih, ki oskrbujejo 50-500 prebivalcev (122.535 ali 6 % prebivalcev v letu 2020), saj nekateri nimajo ustrezne priprave vode, ustreznega vodnega

vira, vodovarstvenih območji idr.; njihova dolgoročna rešitev je priključitev prebivalcev na večje vodovode ali jih je treba ustrezno urediti.

Povečano tveganje za prisotnost mikroorganizmov in kemičnih snovi najdemo tudi pri kraških vodnih virih, ki jih prištevamo med površinske vodne vire, ali ki površinska voda nanje vpliva. Kraški vodonosniki so zaradi svojih kraških, razpoklinskih in skraselih značilnosti izjemno ranljivi za posledice različnih virov onesnaženja.

Do leta 2020 je ponekod stalno presegal mejno vrednost pesticid *desetilatrazin* (v letu 2020 je bilo izpostavljenih: 1.130 prebivalcev), do leta 2017 tudi *atrazin*, občasno v preteklih letih še *bentazon*, *metolaklor* in *pesticidi – vsota* ter v posameznem letu še nekateri drugi *pesticidi*. *Nitrati* so ponekod stalno presegali mejno vrednost do leta 2016, nato še leta 2018, ko jim je bilo izpostavljenih 17.000 prebivalcev. V posameznih letih so mejno vrednost presegali tudi kemični parametri: *nikelj* in *svinec* ter indikatorski kemični parametri: *aluminij*, *mangan* in *železo*.

Glavni viri navedenih kemičnih parametrov v pitni vodi so:

- *Pesticidi* in *nitrati* so prisotni v vodnih virih predvsem na območjih z intenzivnim kmetijstvom, zlasti v severovzhodnem delu države, vzroki prisotnosti so lahko tudi pogozdovanje, vrtničkarstvo, za pesticide tudi pokopališča, ceste in železnice idr.
- *Nikelj* v pitni vodi je naravnega izvora ali iz onesnaženja. Glavni vir je raztapljanje iz materialov v stiku z vodo iz različnih delov vodovodnega omrežja (pipe in ostalo od vodnega vira dalje). S predhodnim izpiranjem na pipi ga je v vodi manj.
- *Svinec* je zaradi široke uporabe pogost onesnaževalec okolja: zraka, zemljine, vode. Glavni vir svinca v pitni vodi je hišno vodovodno omrežje v starejših objektih npr. cevi, stiki, ventili, v manjši meri je prisoten tudi v novejših materialih npr. PVC, medenina, guma, keramika. Koncentracija svinca v pitni vodi je višja pri nizki trdoti vode, nizkem pH, visoki temperaturi idr.
- *Aluminij* je najbolj razširjena kovina v zemeljski skorji, v pitni vodi je lahko prisoten primarno iz vodnega vira, predvsem pa zaradi dodajanja aluminijevih soli kot koagulantov v pripravi pitne vode, lahko se tudi izloča iz novih cementnih cevi.
- *Mangan* je ena najbolj razširjenih kovin v zemeljski skorji, pogosto skupaj z železom. Poleg naravnega pojavljanja v vodi, zraku ali zemlji ga lahko najdemo v okolju tudi kot posledico uporabe v različnih panogah industrije in iz odpadkov.
- *Železo* je ena izmed najbolj razširjenih kovin v zemeljski skorji. V pitni vodi je železo lahko prisotno tudi kot posledica uporabe železovih soli kot koagulantov v pripravi vode, ali zaradi korozije vodovodnega omrežja (rja).

V Sloveniji mora prebivalce, ki niso vključeni v monitoring pitne vode, to je v redni nadzor spremljanja kakovosti, lokalna skupnost o tem obvestiti in jih poučiti o možnih ukrepih za varovanje zdravja pred škodljivimi učinki onesnažene vode. Če obstaja utemeljen sum za potencialno nevarnost za zdravje, jim mora takoj posredovati tudi priporočila za ravnanje.

Varna oskrba s kakovostno pitno vodo ima izjemen pomen za zdravje prebivalstva, zato morajo lokalne skupnosti v svojih prostorskih načrtih zavarovati vsak vir pitne vode pred onesnaženjem. Pred onesnaženjem je treba varovati vse vodne vire za oskrbo s pitno vodo: obstoječe, rezervne in predvidene, tudi tiste, ki nimajo določenih vodovarstvenih območij

in vodovarstvenega režima, zaradi zagotavljanja zdravstveno ustrezne pitne vode v zadostnih količinah in s tem varovanje zdravja ljudi.

Več o kakovosti pitne vode v Sloveniji, lahko preberete v naslednjih prispevkih:

- Zdravstveni statistični letopis Slovenije:
<https://www.nijz.si/sl/nijz/revije/zdravstveni-statisticni-letopis-slovenije>
- Monitoring pitne vode, Rezultati po letih: rezultati 2020:
<http://mpv.si/rezultati>
- Monitoring pitne vode, Letno poročilo o kakovosti pitne vode, od leta 2013 dalje:
<http://mpv.si/porocila>
- Dostopnost do pitne vode:
<http://kos.arso.gov.si/sl/content/dostop-do-pitne-vode-0>
- Kakovost pitne vode
<http://kos.arso.gov.si/sl/content/kakovost-pitne-vode-3>
- Hidrični izbruhi:
<http://kos.arso.gov.si/sl/content/hidricni-izbruhi-epidemije-5>
- Parametri, ki jih določamo v pitni vodi
<https://www.nijz.si/sl/parametri-ki-jih-dolocamo-v-pitni-vodi>
- Pogosta vprašanja o pitni vodi
https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/datoteke/pogosta_vprasanja_o_pitni_vodi.pdf
- Pitna voda
<https://www.nijz.si/sl/podrocja-dela/moje-okolje/pitna-voda?page=2>
- Nitrati v podzemni vodi
<http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/nitrati-v-podzemni-vodi>
- Delež prebivalcev, ki živijo na poplavno ogroženih območjih:
<http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/delez-prebivalcev-ki-zivijo-na-poplavno-ogrozenih-obmocjih>

Z namenom obeležitve Svetovnega dneva voda (22.3.) smo na NIJZ izdelali video namenjen otrokom od 1. do 3. razreda. Z njim želimo poudariti pomen vode kot dobrine in hkrati otroke vzpodbuditi k aktivnemu razmišljanju o pomenu vode v različnih življenjskih okoljih, vplivih na zdravje ter o tem, kako jo lahko učinkovito varujemo za dobro vseh nas.

Vabljeni k ogledu videa "VODA IN JAZ" na povezavi:

https://www.youtube.com/watch?v=C6Tv9EsxiGI&ab_channel=Nacionalniin%C5%A1titutzajavnozdravje

Viri:

1. United Nations (UN) World Water Day (2020): <http://www.worldwaterday.org/>
2. Agencija Republike Slovenije za okolje (ARSO), Kazalci okolja v Sloveniji:
<http://kazalci.arso.gov.si/>
3. Nacionalni laboratorij za hrano, okolje in zdravje. Monitoring pitne vode 2017, Letno poročilo o kakovosti pitne vode v letu 2017 :
http://www.mpv.si/uploads/PR17Monitoring_PV_Letno_porocilo_2017.pdf

Dokument:	Svetovni dan voda 2021
Pripravlil:	NIJZ. Center za zdravstveno ekologijo. Strokovna skupina za vode. Verzija: 18.3.2021